Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 1 augusti 2025*

”Begäran om förhandsavgörande – Unionsmedborgarskap – Fri rörlighet för personer – Artikel 18 FEUF – Icke-diskriminering på grund av nationalitet – Direktiv 2004/38/EG – Artikel 24 – Likabehandlingsprincipen – Underårigt barn som är unionsmedborgare och som har uppehållsrätt enligt detta direktiv – Beviljande av ett nationellt uppehållstillstånd till det barnets förälder i syfte att utöva vårdnad över barnet– Åtskillnad utifrån barnets nationalitet – Förälder som har uppehållsrätt såsom arbetssökande – Undantag från likabehandlingsprincipen i fråga om rätten till socialt bistånd – Tillämpningsområde”

I mål C-397/23,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sozialgericht Detmold (Domstolen för socialrättsliga mål i Detmold, Tyskland) genom beslut av den 22 juni 2023, vilken inkom till domstolen den 29 juni 2023, i målet

FL

mot

Jobcenter Arbeitplus Bielefeld,

ytterligare deltagare i rättegången:

Stadt Bielefeld,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M.L. Arastey Sahún, samt domarna D. Gratsias, E. Regan (referent), J. Passer och B. Smulders,

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitiesekreterare: handläggaren R. Şereş,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 14 november 2024,

* Rättegångsspråk: tyska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Tysklands regering, genom J. Möller och R. Kanitz, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom B.-R. Killmann och E. Montaguti, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 13 februari 2025 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av unionsrätten med avseende på unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium.

2 Begäran har framställts i ett mål mellan FL och Jobcenter Arbeitplus Bielefeld (arbetsförmedlingen i Bielefeld, Tyskland) (nedan kallad Jobcenter Bielefeld), angående Jobcenter Bielefelds beslut att inte bevilja FL sociala förmåner enligt tysk lagstiftning.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2004/38/EG

3 Följande anges i skälen 3, 4 och 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, 2004, s. 77, och rättelser i EUT L 229, 2004, s. 35, EUT L 197, 2005, s. 34 och EUT L 204, 2007, s. 28):

”(3) Unionsmedborgarskap bör vara grundläggande status för medborgarna i medlemsstaterna när de utövar sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig. Det är därför nödvändigt att kodifiera och se över existerande gemenskapsinstrument som var för sig behandlar såväl arbetstagare, egenanställda som studenter och andra inaktiva personer för att förenkla och stärka rätten att fritt röra sig och uppehålla sig för alla unionsmedborgare.

(4) För att avhjälpa sektorsuppdelningen och den planlösa hanteringen av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig och för att göra det lättare att utöva denna rätt krävs en gemensam rättsakt för att delvis ändra rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen [(EGT L 257, 1968, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33)] och för att upphäva följande rättsakter …

…

(6) För att bevara familjens enhet i vidare mening och med förbehåll för förbudet mot diskriminering på grundval av nationalitet, bör situationen för de personer som inte omfattas av definitionen av familjemedlem enligt detta direktiv och som därför inte har någon automatisk rätt till inresa och uppehåll i den mottagande medlemsstaten behandlas av den mottagande medlemsstaten på grundval av dess nationella lagstiftning, så att den kan besluta huruvida inresa och uppehåll ändå kan beviljas sådana personer, varvid hänsyn skall tas till deras anknytning till unionsmedborgaren och andra omständigheter, t.ex. deras ekonomiska eller fysiska beroendeförhållande till unionsmedborgaren.”

4 I artikel 2 i detta direktiv, med rubriken ”Definitioner”, föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

…

2. *familjemedlem:*
   a) make eller maka,
   b) den partner med vilken unionsmedborgaren har ingått ett registrerat partnerskap på grundval av lagstiftningen i en medlemsstat, om den mottagande medlemsstatens lagstiftning behandlar registrerade partnerskap som likvärdiga med äktenskap och i enlighet med villkoren i relevant lagstiftning i den mottagande medlemsstaten,
   c) släktingar i rakt nedstigande led som är under 21 år eller är beroende för sin försörjning, även till maken eller makan eller till sådan partner som avses i b,
   d) de underhållsberättigade släktingar i rakt uppstigande led, även till maken eller makan eller till sådan partner som avses i b.

…”

5 I artikel 3 i nämnda direktiv, som har rubriken ”Förmånstagare”, föreskrivs följande:

”1. Detta direktiv skall tillämpas på alla unionsmedborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i samt på de familjemedlemmar enligt definitionen i artikel 2.2 som följer med eller ansluter sig till unionsmedborgaren.

2. Utan att det påverkar de berördas personliga rätt att fritt röra sig eller uppehålla sig, och i överensstämmelse med nationell lagstiftning, skall den mottagande medlemsstaten underlätta inresa och uppehåll för följande personer:

…

b) Den partner med vilken unionsmedborgaren har ett varaktigt vederbörligen bestyrkt förhållande.

Den mottagande medlemsstaten skall företa en noggrann undersökning av de personliga förhållandena och motivera ett eventuellt beslut att neka dessa personer inresa till eller att uppehålla sig i den medlemsstaten.”

6 I artikel 6 i nämnda direktiv, som har rubriken ”Uppehållsrätt i högst tre månader”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Unionsmedborgare skall ha rätt att uppehålla sig på en annan medlemsstats territorium i högst tre månader utan några andra villkor eller formaliteter än kravet på att inneha ett giltigt identitetskort eller pass.”

7 I artikel 14 i direktiv 2004/38, med rubriken ”Bibehållen uppehållsrätt”, föreskrivs följande i punkterna 2 och 4:

”2. Unionsmedborgare och deras familjemedlemmar skall ha uppehållsrätt enligt artiklarna 7, 12 och 13 så länge de uppfyller villkoren i dessa artiklar.

…

4. Genom undantag från punkterna 1 och 2 och utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna i kapitel VI får en utvisningsåtgärd under inga förhållanden vidtas mot unionsmedborgare eller deras familjemedlemmar

…

b) om unionsmedborgarna har kommit till den mottagande medlemsstatens territorium för att söka arbete. I detta fall kan unionsmedborgarna och deras familjemedlemmar inte utvisas så länge unionsmedborgarna kan styrka att de fortfarande söker arbete och att de verkligen har möjlighet att få anställning.”

8 I artikel 24 i samma direktiv, med rubriken ”Likabehandling”, föreskrivs följande:

”1. Om inte annat följer av sådana specifika bestämmelser som uttryckligen anges i fördraget och sekundärlagstiftningen skall alla unionsmedborgare som enligt detta direktiv uppehåller sig i den mottagande medlemsstaten åtnjuta samma behandling som den medlemsstatens egna medborgare inom de områden som omfattas av fördraget. …

2. Genom undantag från punkt 1 skall den mottagande medlemsstaten inte vara skyldig att bevilja socialt bistånd under uppehållets första tre månader, eller i förekommande fall den längre period som anges i artikel 14.4 b … till andra personer än anställda eller egenföretagare, personer som behåller sådan ställning eller deras familjemedlemmar.”

Förordning (EG) nr 883/2004

9 Artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (EUT L 166, 2004, s. 1) har rubriken ”Likabehandling” och föreskriver följande:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall de personer på vilka denna förordning skall tillämpas ha samma rättigheter och skyldigheter enligt en medlemsstats lagstiftning som denna medlemsstats egna medborgare.”

Tysk rätt

Uppehållsrätt

10 I 28 § i Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (lag om utlänningars uppehåll, förvärvsarbete och integration i Tyskland) (nedan kallad AufenthG) av den 30 juli 2004 (BGBl. 2004 I, s. 1950), i dess lydelse enligt lagen av den 27 juli 2015 (BGBl. 2015 I, s. 1386), med rubriken ”Familjeåterförening med tyska medborgare”, föreskrivs följande i punkt 1 första meningen:

”Uppehållstillstånd ska utfärdas för

1. utländsk make eller maka till en tysk medborgare,

2. utländskt ogift underårigt barn till en tysk medborgare,

3. utländsk förälder till en ogift underårig tysk medborgare för utövande av vårdnad

om den tyske medborgaren är stadigvarande bosatt i Tyskland. …”

11 I 11 § punkt 14 första meningen i Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern (lagen om fri rörlighet för unionsmedborgare), av den 30 juli 2004 (BGBl. 2004 I, s. 1986), i dess lydelse enligt lagen av den 12 november 2020 (2020 BGBl. I, s. 2416) (nedan kallad FreizügG/EU), föreskrivs följande:

”[AufenthG] är tillämplig även när den ger en förmånligare rättslig ställning än förevarande lag.”

Socialt bistånd

12 I 7 § i volym II i Sozialgesetzbuch (lagen om social trygghet), i den lydelse som var i kraft till och med den 31 december 2020 (nedan kallad SGB II), med rubriken ”Förmånsberättigade personer”, anges följande i punkt 1:

”Följande personer har rätt till förmåner enligt denna volym:

1. Personer som har fyllt 15 år men som ännu inte har uppnått den åldersgräns som avses i 7a §.

2. Personer som har arbetsförmåga.

3. Personer som är hjälpbehövande.

4. Personer som stadigvarande uppehåller sig i Förbundsrepubliken Tyskland (förmånsberättigade personer som har arbetsförmåga).

Följande personer är undantagna:

1. Utlänningar som inte är anställda eller egenföretagare i Förbundsrepubliken Tyskland och som inte omfattas av rätten till fri rörlighet enligt 2 § punkt 3 [FreizügG/EU] och deras familjemedlemmar, under de tre första månaderna av deras vistelse.

2. Utländska medborgare
   a) som inte har uppehållsrätt,
   b) vars uppehållsrätt endast följer av syftet att söka arbete …

…

och deras familjemedlemmar,

…

Med avvikelse från andra meningen punkt 2 får utlänningar och deras familjemedlemmar förmåner enligt denna volym, om de är stadigvarande bosatta i Tyskland sedan minst fem år tillbaka …”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

13 FL, som är klagande i det nationella målet, är polsk medborgare och reste in till Tyskland från Nederländerna den 30 maj 2020. Hans sambo, som också är polsk medborgare, hade rest in till Tyskland från Polen dessförinnan, nämligen den 30 augusti 2015. Deras gemensamma son, som föddes den 27 november 2020 i Tyskland, är också polsk medborgare.

14 FL, hans sambo och deras gemensamma barn ansökte om grundläggande socialt bistånd i enlighet med SGB II vid Jobcenter Bielefeld. Genom beslut av den 3 och 21 december 2020 biföll Jobcenter Bielefeld ansökan med avseende på FL:s sambo, med verkan från och med den 30 maj 2020, respektive med avseende på det gemensamma barnet, med verkan från barnets födelsedatum. Genom beslut av den 21 april 2021 avslogs däremot FL:s ansökan för perioden 30 maj 2020–28 februari 2021, med motiveringen att han inte hade någon uppehållsrätt i Tyskland som kunde ge honom rätt till sociala förmåner enligt SGB II, med hänsyn till att FL endast hade uppehållsrätt för att söka arbete.

15 Genom beslut av den 19 juli 2021 avslog Jobcenter Bielefeld FL:s begäran om omprövning av beslutet och fann därvid inte skäl att ändra sitt beslut, med hänvisning till att begäran saknade grund.

16 För sin slutsats att FL inte hade någon sådan uppehållsrätt i Tyskland som kunde ge honom rätt till sociala förmåner enligt SGB II, ansåg Jobcenter Bielefeld särskilt att FL, för det första, inte kunde göra anspråk, med stöd av nationell rätt, på uppehållsrätt såsom familjemedlem eller närstående till sin sambo som åtnjöt permanent uppehållsrätt.

17 Jobcenter Bielefeld konstaterade för det andra att FL inte längre kunde dra nytta av ett uppehållstillstånd för utövande av vårdnad över sitt underåriga barn i enlighet med 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG, för sig eller jämförd med 11 § punkt 14 första meningen FreizügG/EU, eftersom utfärdandet av ett sådant uppehållstillstånd var avhängigt villkoret om att barnet ska vara tysk medborgare, medan FL:s barn var polsk medborgare.

18 Jobcenter Bielefeld bedömde för det tredje att FL inte heller hade någon uppehållsrätt i enlighet med vare sig Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen (EUT L 141, 2011, s. 1) eller förordning nr 883/2004,

såsom EU-domstolen har tolkat dessa förordningar i sin dom av den 6 oktober 2020, Jobcenter Krefeld (C-181/19, EU:C:2020:794). I det mål som avgjordes genom den domen omfattades de underåriga barnen nämligen av skolplikt, vilket inte är fallet med FL:s barn.

19 Den 12 augusti 2021 överklagade FL Jobcenter Bielefelds beslut av den 19 juli 2021 till Sozialgericht Detmold (Domstolen för socialrättsliga mål i Detmold, Tyskland), som är hänskjutande domstol. FL har till stöd för sin talan angett att han ska beviljas uppehållsrätt i enlighet med 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG, jämförd med 6 § Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Förbundsrepubliken Tysklands grundlag) – som bland annat garanterar skydd för familjen och likabehandling av barn födda inom äktenskap och barn födda utom äktenskap – och med artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950, med avseende på rätten till skydd för privat- och familjeliv. Enligt FL strider det mot unionsrätten att begränsa rätten till familjeåterförening i syfte att utöva vårdnad enbart till de fall där vårdnaden utövas över ett underårigt barn som är tysk medborgare, eftersom detta utgör en begränsning av rätten till fri rörlighet liksom en kränkning av rätten till likabehandling.

20 Jobcenter Bielefeld har gjort gällande att uppehållstillstånd inte kan utfärdas för FL i enlighet med 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG, eftersom det av själva ordalydelsen framgår att den bestämmelsen endast avser underåriga barn som är tyska medborgare. Den omständigheten att en nationell bestämmelse på området för migration och uppehåll gör åtskillnad mellan ett lands egna medborgare och utländska medborgare är en inneboende del av sådan lagstiftning, utan att den aktuella bestämmelsen för den skull är oförenlig med unionsrätten.

21 Den hänskjutande domstolen har angett att det i Tyskland råder delade meningar i både doktrin och rättspraxis vad gäller frågan huruvida 11 § punkt 14 första meningen FreizügG/EU, jämförd med 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG och artikel 18 första stycket FEUF, kan ligga till grund för uppehållsrätt för en förälder som utövar vårdnad över en underårig unionsmedborgare som inte är tysk medborgare men som i Tyskland åtnjuter härledd uppehållsrätt från barnets andra förälder. Den hänskjutande domstolen har under dessa omständigheter bedömt det som nödvändigt att, för att avgöra det nationella målet, begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen för prövning av den aktuella tyska lagstiftningens förenlighet med unionsrätten.

22 Om FL skulle beviljas uppehållsrätt i Tyskland av andra skäl än för att söka arbete skulle han i princip också ha rätt till utbetalning av sociala förmåner enligt SGB II.

23 Mot denna bakgrund beslutade Sozialgericht Detmold (Domstolen för socialrättsliga mål i Detmold) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till EU-domstolen:

”Ska unionsrätten tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning enligt vilken uppehållstillstånd i syfte att utöva vårdnad över barn endast kan utfärdas för en utländsk förälder till ett ogift underårigt barn som är medborgare i medlemsstaten i fråga och som är stadigvarande bosatt där, vilket får till följd att en unionsmedborgare från en annan medlemsstat inte har någon sådan rätt till uppehållstillstånd för vårdnad av en underårig unionsmedborgare som är medborgare i en annan medlemsstat än den vars lagstiftning här avses?”

Prövning av tolkningsfrågan

24 EU-domstolen noterar inledningsvis att Europeiska kommissionen har hänvisat till möjligheten för klaganden i det nationella målet att dra fördel av uppehållsrätt i Tyskland såsom ”partner” till modern för deras gemensamma barn, i den mening som avses i artikel 3.2 b i direktiv 2004/38. Om klaganden har en sådan rätt, skulle det enligt kommissionen inte längre vara nödvändigt att besvara den fråga som ställts för att avgöra det nationella målet.

25 EU-domstolen erinrar om att frågor avseende unionsrätten presumeras vara relevanta. En begäran om förhandsavgörande från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsregeln inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågeställningen är hypotetisk eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 10 april 2025, Amilla, C-723/23, EU:C:2025:262, punkt 38 och där angiven rättspraxis).

26 I förevarande fall har klaganden i det nationella målet inte gjort anspråk på uppehållsrätt i den mening som avses i artikel 3.2 b i direktiv 2004/38, utan på uppehållsrätt enligt nationell rätt i syfte att utöva vårdnad, och bedömningen av grunden för klagandens anspråk kräver enligt den nationella domstolen en tolkning av unionsrätten. Den blotta möjligheten att den berörda personen i förekommande fall även skulle kunna åtnjuta uppehållsrätt på en annan grund innebär inte att det är uppenbart att de unionsbestämmelser som den hänskjutande domstolen har begärt att få tolkade inte har något samband med de verkliga omständigheterna i det nationella målet eller att frågeställningen är hypotetisk.

27 Vidare avser den hänskjutande domstolens fråga, närmare bestämt, möjligheten för en polsk medborgare – som är far till ett underårigt barn, vilket också är polsk medborgare och vilket har sin stadigvarande bosättning i Tyskland – att erhålla ett nationellt uppehållstillstånd i syfte att utöva vårdnad över barnet, när barnet uppehåller sig i Tyskland på grundval av direktiv 2004/38, såsom familjemedlem till sin mor, som även hon är polsk medborgare och som har permanent uppehållsrätt i Tyskland i enlighet med detta direktiv. Det framgår dessutom av begäran om förhandsavgörande att denna fråga grundar sig på antagandet att FL inte har uppehållsrätt i Tyskland på någon annan grund än sin ställning som arbetssökande enligt artikel 14.4 b i direktiv 2004/38.

28 Det är även utrett att det uppehållstillstånd som FL gör anspråk på i syfte att utöva vårdnad skulle ge honom rätt till sociala förmåner, medan det enligt tysk rätt inte följer någon rätt till sociala förmåner på grundval av uppehållsrätt i Tyskland enbart för att söka arbete. Det är av detta skäl som FL, såsom framgår av begäran om förhandsavgörande, vid den hänskjutande domstolen har hävdat att han ska beviljas nationellt uppehållstillstånd och följaktligen ha rätt till sociala förmåner enligt SGB II.

29 Under dessa omständigheter ska EU-domstolen utgå från de förutsättningar som det redogjorts för i punkt 27 i förevarande dom för att besvara den ställda frågan.

30 Därutöver erinrar EU-domstolen om att det, när en tolkningsfråga endast hänvisar till unionsrätten utan att det anges vilka unionsbestämmelser som avses, framgår av fast rättspraxis att det ankommer på EU-domstolen att, ur samtliga uppgifter som den erhållit från den hänskjutande domstolen, och särskilt ur skälen till beslutet om hänskjutande, identifiera de

unionsbestämmelser som det med hänsyn till saken i det nationella målet är nödvändigt att tolka (dom av den 12 februari 2015, Surgicare, C-662/13, EU:C:2015:89, punkt 17 och där angiven rättspraxis).

31 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen visserligen hänvisat till flera unionsbestämmelser i skälen till beslutet om hänskjutande. Det är dock endast med avseende på artikel 18 FEUF som den har angett varför – såsom framgår i punkt 21 i denna dom – den vill få svar på huruvida nationell lagstiftning som den nu aktuella strider mot unionsrätten, varvid det förstås, såsom framgår av punkt 27 i denna dom, att den hänskjutande domstolen utgår från att även direktiv 2004/38 är tillämpligt i förevarande fall.

32 Under dessa omständigheter ska den hänskjutande domstolen anses ha ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 18 FEUF och/eller direktiv 2004/38 ska tolkas så, att de utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken uppehållstillstånd enligt nationell rätt för att utöva vårdnad över barn inte kan beviljas en unionsmedborgare som har vårdnaden om sitt underåriga barn, enbart av det skälet att barnet, trots att även det är unionsmedborgare och uppehåller sig i denna medlemsstat med stöd av nämnda direktiv, inte är medborgare i den staten.

33 Det framgår av handlingarna i målet vid EU-domstolen att villkoren för beviljande av ett sådant nationellt uppehållstillstånd som det nu aktuella ger upphov till särbehandling på grund av nationalitet mellan underåriga barn som är bosatta i Tyskland. Enligt tysk lagstiftning kan ett uppehållstillstånd för utövande av vårdnad endast utfärdas för en medborgare i en annan medlemsstat om vårdnaden utövas över ett ogift underårigt barn som är stadigvarande bosatt i Tyskland och har tyskt medborgarskap. Om ett underårigt barn är unionsmedborgare men inte tysk medborgare, kan ett sådant nationellt uppehållstillstånd följaktligen inte utfärdas för den förälder som är medborgare i en annan medlemsstat, trots att barnet i fråga också är stadigvarande bosatt i Tyskland.

34 Det ska påpekas att artikel 20.1 FEUF ger varje person som är medborgare i en medlemsstat ställning som unionsmedborgare och att denna ställning är avsedd att vara den grundläggande ställningen för medlemsstaternas medborgare, så att medborgare som befinner sig i samma situation behandlas lika i rättsligt hänseende vid tillämpningen av EUF-fördragets materiella bestämmelser, oberoende av nationalitet och med förbehåll för de uttryckliga undantag som föreskrivs i det avseendet (dom av den 15 juli 2021, The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, punkt 62).

35 Alla unionsmedborgare kan således åberopa förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet i artikel 18 FEUF i alla situationer som omfattas av unionsrättens materiella tillämpningsområde (*ratione materiae*). Häri inbegrips situationer som avser utövandet av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, vilken föreskrivs i artiklarna 20.2 a och 21 FEUF (dom av den 15 juli 2021, The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, punkt 63).

36 Klaganden i det nationella målets barn är en unionsmedborgare som uppehåller sig i en annan medlemsstat än den som det är medborgare i. Barnets fall omfattas således av unionsrättens materiella tillämpningsområde (*ratione materiae*), vilket innebär att barnet i princip kan åberopa förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet enligt artikel 18 FEUF (se, analogt, dom av den 15 juli 2021, The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, punkt 64).

37 Av fast rättspraxis följer emellertid att artikel 18 första stycket FEUF endast kan tillämpas fristående i fall som omfattas av unionsrätten för vilka det inte har föreskrivits några särskilda regler om icke-diskriminering i EUF-fördraget (dom av den 15 juli 2021, The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, punkt 65).

38 Artikel 24 i direktiv 2004/38 konkretiserar principen om icke-diskriminering med avseende på unionsmedborgare som utövar sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juli 2021, The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, punkt 66).

39 I enlighet med artikel 3.1 i direktiv 2004/38 omfattar detta direktiv unionsmedborgare, som också är förmånstagare i fråga om de rättigheter som tilldelas dem genom detta, vilka reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i, samt deras familjemedlemmar enligt definitionen i artikel 2.2 i direktivet vilka följer med eller ansluter sig till unionsmedborgarna. Så är fallet för en person som barnet till klaganden i det nationella målet, vilket – såsom framgår av punkt 27 i denna dom – är polsk medborgare och uppehåller sig i Tyskland i egenskap av familjemedlem till sin mor, som också är polsk medborgare och som har permanent uppehållsrätt i den aktuella medlemsstaten.

40 Under dessa omständigheter är det artikel 24 i direktiv 2004/38 som ska tolkas.

41 För det första föreskrivs det i artikel 24.1 att alla unionsmedborgare som enligt nämnda direktiv uppehåller sig i den mottagande medlemsstaten ska åtnjuta samma behandling som den medlemsstatens egna medborgare inom de områden som omfattas av EUF-fördraget.

42 Såsom framgår av punkt 39 ovan är klagandens barn i förevarande fall en unionsmedborgare som uppehåller sig i Tyskland med stöd av direktiv 2004/38, i den mening som avses i artikel 24.1 i direktivet.

43 Vidare hör beviljandet av nationell uppehållsrätt till en förälder till ett underårigt barn som är unionsmedborgare och som har utövat sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig till ”de områden som omfattas av fördraget” i den mening som avses i nämnda artikel 24.1, eftersom beviljandet av en sådan rätt är ägnat att göra det enklare för det underåriga barnet att utöva sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i den mottagande medlemsstaten.

44 Såsom domstolen redan har slagit fast framgår det nämligen av skälen 3 och 4 i direktiv 2004/38 att direktivet avser att underlätta utövandet av den grundläggande och individuella rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium som unionsmedborgarna tillerkänns direkt i artikel 21.1 FEUF och att stärka denna rätt. Skyddet för dessa medborgares familjeliv, och i synnerhet antagandet av åtgärder som främjar deras familjemedlemmars integration i den mottagande medlemsstaten, är ett led i strävan efter att uppnå detta mål (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 september 2021, État belge (Uppehållsrätt vid våld i hemmet), C-930/19, EU:C:2021:657, punkterna 81 och 82 och där angiven rättspraxis). Beviljandet av ett nationellt uppehållstillstånd för föräldern till ett barn som är unionsmedborgare och som är stadigvarande bosatt i en medlemsstat motsvarar detta mål, eftersom uppehållstillståndet gör det möjligt att bevara barnets familjeliv i denna medlemsstat och att främja familjens integration i det landet. Så är särskilt fallet när ett sådant uppehållstillstånd syftar till att göra det möjligt att utöva vårdnad över barnet, vilket därmed i princip är aktuellt så länge barnet står under denna vårdnad.

45 Likabehandlingsprincipen, som kommer till uttryck i artikel 24.1 i direktiv 2004/38 och som kräver att personer som befinner sig i jämförbara situationer ska behandlas lika i rättsligt hänseende, är därmed tillämplig i en situation som den i det nationella målet.

46 Det är i det nationella målet utrett att det enbart är av det skälet att FL:s barn inte är tysk medborgare som han nekats det uppehållstillstånd som han gör anspråk på. I övrigt uppfyller FL de ytterligare villkor som ställs upp i tysk rätt för beviljande av uppehållstillstånd med stöd av 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG. Av detta följer att nationell lagstiftning som den nu aktuella medför direkt diskriminering på grund av barnets nationalitet, vilket är i strid med artikel 24.1 i direktiv 2004/38, eftersom lagstiftningen inte ger barnets förälder som är medborgare i en annan medlemsstat rätt att uppehålla sig i landet för att kunna utöva vårdnad över barnet. Däremot kan ett tyskt barn som befinner sig i en sådan situation ha sin förälder, som är medborgare i en annan medlemsstat, hos sig i landet för att utöva vårdnad över barnet.

47 Detta konstaterande påverkas inte av de argument som den tyska regeringen anförde vid förhandlingen om att uppehållsrätt enligt 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG syftar till att skydda tyska medborgares konstitutionella rätt att fritt uppehålla sig och bosätta sig i Tyskland, ett mål som utgör hinder för att ett tyskt barn, i förekommande fall, ska behöva lämna sitt ursprungsland om den utländska föräldern inte har uppehållsrätt. Unionsmedborgare som inte är tyska medborgare befinner sig – med avseende på nämnda mål – i en annan situation, eftersom ett beslut att inte bevilja dessa uppehållsrätt inte medför att de måste lämna sitt ursprungsland.

48 Även om en unionsmedborgare som inte är tysk medborgare inte åtnjuter någon sådan konstitutionell rätt och, för att kunna åtnjuta uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38, måste uppfylla de villkor för utövande av denna rätt som det direktivet föreskriver, har vederbörande icke desto mindre – i likhet med en unionsmedborgare med tyskt medborgarskap – rätt att fritt uppehålla sig i Tyskland så länge som dessa villkor är uppfyllda. Situationen för unionsmedborgare som är respektive inte är tyska medborgare är således jämförbara, varvid det ska preciseras att kravet på att situationerna ska vara jämförbara vid tillämpningen av likabehandlingsprincipen inte innebär att situationerna ska vara identiska, utan endast att de ska vara lika (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 juni 2018, MB (könskorrigering och ålderspension), C-451/16, EU:C:2018:492, punkt 41).

49 När det finns sådan lagstiftning som den som avses i punkt 46 i förevarande dom har en förälder till ett barn som inte är tysk medborgare därför rätt, i enlighet med artikel 24.1 i direktiv 2004/38, att erhålla uppehållstillstånd i syfte att utöva vårdnad över sitt barn, på samma villkor som de vilka i enlighet med nämnda lagstiftning är tillämpliga på utländska föräldrar till barn som är tyska medborgare.

50 I förevarande fall är avsikten med det uppehållstillstånd som FL begär, såsom framgår av punkterna 43 och 44 ovan, ytterst att han ska få möjlighet att, såsom förälder som inte är medborgare i den mottagande medlemsstaten, utöva vårdnaden över sitt barn som är stadigvarande bosatt där och därigenom bevara barnets familjeliv i Tyskland liksom dess rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i Tyskland, eftersom barnet inte heller är tysk medborgare, utan är medborgare i en annan medlemsstat. Om en förälder till ett sådant barn inte kan få nationellt uppehållstillstånd beviljat, vilket föräldrar till medborgare i den mottagande medlemsstaten däremot kan få, skulle barnet särbehandlas i strid med rätten till likabehandling (se, analogt, dom av den 21 december 2023, Chief Appeals Officer m.fl., C-488/21, EU:C:2023:1013, punkterna 66–69).

51 En sådan diskriminering som den som avses i punkt 46 ovan kan för övrigt inte motiveras med hänvisning till undantaget i artikel 24.2 i direktiv 2004/38, eftersom det berörda barnets uppehållsrätt inte omfattas av de fall som avses i denna bestämmelse.

52 För det andra, vad gäller följderna av att bevilja ett sådant uppehållstillstånd enbart på grundval av nationell rätt anges det i punkt 28 i denna dom att det i förevarande fall är möjligt, i enlighet med tysk rätt, för innehavaren av ett uppehållstillstånd utfärdat med stöd av 28 § punkt 1 första meningen led 3 i AufenthG att, i kraft av detta, även göra anspråk på sociala förmåner enligt SGB II. FL har dock fått avslag på sin ansökan om sådana förmåner med hänvisning till att han inte åtnjuter någon annan uppehållsrätt i Tyskland än den som han kan göra anspråk på såsom arbetssökande.

53 FL själv uppehåller sig visserligen i denna medlemsstat med stöd av direktiv 2004/38 – närmare bestämt artikel 14.4 b i direktivet – såsom arbetssökande. Artikel 24.2 i nämnda direktiv ger uttryckligen medlemsstaterna rätt att avvika från likabehandlingsprincipen och att vägra bevilja sociala förmåner till en ansökande vars uppehållsrätt grundar sig på artikel 14.4 b.

54 För det fall FL beviljas det uppehållstillstånd som han har gör anspråk på med stöd av 28 § punkt 1 första meningen led 3 AufenthG, är de överväganden som anges i föregående punkt emellertid inte sådana att de skulle påverka hans rätt till sociala förmåner enligt SGB II.

55 Även om den nationella lagstiftaren kan vägra FL dessa förmåner med stöd av det undantag som föreskrivs i artikel 24.2 i direktiv 2004/38, med hänvisning till att FL enbart har rätt att uppehålla sig i landet för att söka arbete där, kan FL, i förekommande fall, icke desto mindre göra anspråk på att få nämnda förmåner utbetalade på annan grund (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 2020, Jobcenter Krefeld, C-181/19, EU:C:2020:794, punkt 70).

56 Undantagets tillämpningsområde är, vad gäller socialt bistånd, nämligen begränsat till personer som har uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten, på grund av dels artikel 6.1 i direktivet, under en period på högst tre månader, dels artikel 14.4 b i direktivet, för tiden efter denna period, för sökande av arbete.

57 Av detta följer att nämnda undantag inte är tillämpligt när den berörda personens barn har en annan uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38 på en annan grund än de grunder som avses i föregående punkt.

58 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågan besvaras på följande sätt. Artikel 24 i direktiv 2004/38 ska tolkas så, att den bestämmelsen utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken uppehållstillstånd enligt nationell rätt för att utöva vårdnad inte kan beviljas en unionsmedborgare som har vårdnaden om sitt underåriga barn, enbart av det skälet att barnet, trots att även det är unionsmedborgare och uppehåller sig i denna medlemsstat med stöd av nämnda direktiv, inte är medborgare i den staten.

Rättegångskostnader

59 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

Artikel 24 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG

ska tolkas så,

att den bestämmelsen utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken uppehållstillstånd enligt nationell rätt för att utöva vårdnad inte kan beviljas en unionsmedborgare som har vårdnaden om sitt underåriga barn, enbart av det skälet att barnet, trots att även det är unionsmedborgare och uppehåller sig i denna medlemsstat med stöd av nämnda direktiv, inte är medborgare i den staten.

Underskrifter